

NA PHOTO Ali Haddadi Asl

مهدی نورایی

پژوهشگر پژوهشکده شورای نگهبان

نظارت بر رفتار نمایندگان و نحوه اجرای قانون آن

تشکیل دهد و خارج از نوبت رسیدگی و درنهایت رأی قطعی را ظرف سه ماه به هیئت اعلام نماید.^۱ در خصوص امکان عزل نماینده یا محروم نمودن وی از شرکت در جلسات مجلس به طور موقت یا دائم با وجود آنکه در بند (ذ) و (ر) ماده ۶ طرح نظارت مجلس بر رفتار نمایندگان مصوب ۱۳۹۰/۷/۶ مجلس شورای اسلامی پیش‌بینی شده بود،^۲ شورای نگهبان پیش‌بینی این موارد را مغایر احکام و تکالیف مقرر در قانون اساسی برای مجلس و نمایندگان عنوان می‌کند و خلاف اصول متعدد قانون اساسی برمی‌شمارد.^۳ با این حال این ابهام وجود دارد که اگر نماینده‌ای به موجب جرم ارتكابی از انجام خدمات دولتی به صورت موقت یا دائمی محروم شود چگونه امکان ادامه نمایندگی وی وجود دارد و این موضوع چگونه با دیدگاه شورای نگهبان که عزل نماینده را مغایر قانون اساسی می‌شمارد قابل جمع است.^۴ جالب آنکه به موجب مجازات تبعی^۵ فرد محکوم امکان داوطلب شدن در انتخابات مجلس شورای اسلامی را نمی‌یابد اما قانون در خصوص امکان عزل وی از نمایندگی در صورتی که محکومیت در دوران نمایندگی وی باشد، ساکت است.^۶ اگر چه ممکن است از ممنوعیتی که در ماده ۲۶ قانون مجازات اسلامی در رابطه با استخدام و یا اشتغال در کلیه

اصل تعطیل ناپذیری مجلس محل تأمل است. در برخی کشورها خطاهای انضباطی نمایندگان و تخلفات آن‌ها از نظام‌نامه داخلی مشمول اصل عدم مسئولیت نیست تا نماینده نتواند با استفاده از مصونیت خود نظم مجلس و جریان امور آن را مختل نماید.^۷ چنانکه جزء دوم بخش ۵ اصل اول قانون اساسی ایالات متحده آمریکا بیان می‌دارد: «هر یک از مجلسین می‌توانند آیین‌نامه داخلی خود را تهیه و اعضای خود را به دلیل بی‌انضباطی مجازات و با اتفاق نظر دو سوم نمایندگان عضو را اخراج نمایند.»

در جمهوری اسلامی ایران رسیدگی به تخلفات و اتهامات نمایندگان ابتدا در هیئتی متشکل از تعدادی از نمایندگان صورت می‌پذیرد که به موجب قانون نظارت مجلس بر رفتار نمایندگان مصوب ۱۳۹۱/۱/۱۵ تشکیل می‌شود.^۸ مطابق تبصره ۵ ماده ۲ این قانون «هیئت ضمن رسیدگی به تخلفات موضوع این قانون، مراتب کیفری آن را به مرجع قضایی ذی صلاح اعلام می‌نماید». بر اساس ماده ۱۰ این قانون نیز «قوه قضائیه موظف است در اجرای این قانون شعبه خاصی را جهت رسیدگی به موضوعات ارسالی

در نظام‌های سیاسی رایج مصونیت نماینده که شامل عدم مسئولیت و تعرض ناپذیری است تا حدودی که به حفظ استقلال نماینده و صیانت حقوقی از وی در مقابل صحنه‌سازی‌ها مرتبط است، کم‌وبیش مورد پذیرش واقع شده است. در همین راستا رسیدگی به اتهامات نمایندگان تحت قالب آیین دادرسی ویژه‌ای ممکن است. چنان‌که در نروژ و برخی دیگر از کشورها هرگونه بازداشت نماینده فقط با مجوز رئیس مجلس صورت می‌پذیرد. برخی کشورها نیز حمایت حقوقی از نماینده را تا جایی که مرتکب جرائمی نظیر خیانت، جنایت یا لطمه به نظم عمومی نشود، می‌پذیرند و تضمین می‌نمایند. مرسوم‌ترین شیوه این است که موضوع مورد اتهام به آگاهی مجلس رسیده و رسیدگی مقدماتی در داخل مجلس به وسیله کمیسیون ویژه‌ای انجام می‌گیرد. در صورتی که معلوم شود نماینده واقعاً مرتکب جرم شده است اجازه بازداشت و پیگرد او از سوی پارلمان صادر می‌گردد. سلب مصونیت پارلمانی با تصویب اکثریت نمایندگان، دست مقامات قضایی را برای اعمال قانون باز می‌گذارد.^۹ در این خصوص امکان یا عدم امکان عزل نمایندگان با توجه به